

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора, професора кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Бєлова Дмитра Миколайовича на дисертаційну роботу Пулея Валентина Івановича на тему: «Інститут конституційної скарги в Україні та країнах Центральної Європи: порівняльно-правове дослідження», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» від 09.02.2024 р.

Захист і розвиток конституційно закріплених засад розвитку Української держави вимагають неухильного продовження розпочатої в попередні роки конституційної реформи, яка забезпечить здорову роботу державницького організму. В цьому центральне місце займає робота з удосконалення конституційно-правового статусу Конституційного Суду України – єдиного органу конституційної юрисдикції, діяльність якого спрямована на гарантування верховенства Основного Закону держави. Гарантування наведеного та розвиток вітчизняного конституціоналізму потребує подальшого належного законодавчого закріплення й забезпечення реалізації основних прав і свобод людини та громадянина, в тому числі через запровадження правових засобів взаємної відповідальності держави та особи, громадського контролю над органами публічної влади, їх посадовими і службовими особами, правомірністю їх рішень, дій чи бездіяльності. Аналіз зарубіжної практики доводить, що важливе місце серед низки таких інструментів посідає конституційна скарга, яка, будучи формою прямого звернення до органу конституційної юрисдикції, забезпечує можливість зворотного впливу індивідів та їх об'єднань на публічну владу у разі свавілля з боку її носіїв, сприяє зміцненню демократії та утвердженню верховенства права.

З огляду на це, можна стверджувати, що актуальність теми зумовлюється тим, що послідовним і необхідним кроком для реалізації принципів правової державності та вдосконалення механізму конституційно-судового захисту прав і свобод людини та громадянина повинно стати запровадження інституту

конституційної скарги у правову систему України з урахуванням зарубіжного досвіду й особливостей практики власного конституційного правосуддя.

Вище викладене свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження Валентина Івановича, її теоретичну і практичну значущість.

Методологічну основу дисертації становлять загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання.

З урахуванням особливостей предмета, мети та задач дослідження здобувачем застосовувалися поряд з іншими такі ключові методологічні підходи:

логіко-семантичний метод застосовано для дослідження сучасного стану наукової розробки та становлення понять «конституційна скарга» та «конституційний контроль» (підрозділи 1.1, 1.2);

аксіологічний підхід – у ході розгляду конституційної скарги крізь призму її відповідності певним цінностям (соціальним та особистим), які можуть забезпечуватися конституційною скаргою та виступати її основою (підрозділи 2.1, 2.2 3.1.);

феноменологічний підхід – при характеристиці онтологічної сутності конституційної скарги як багатоаспектного правового феномена (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2);

діяльнісний підхід – під час опрацювання практики розгляду конституційної скарги в органах конституційної юрисдикції (підрозділи 3.1, 3.2).

При цьому *історико-правовий метод* дозволив вивчити етапи розвитку конституційного контролю в межах конституційного судочинства, виявити об'єктивні причини й умови появи конституційної скарги як форми звернення до органу конституційної юрисдикції (підрозділи 1.1, 2.2).

Функціональний метод використовувався для опрацювання форм взаємодії конституційної скарги з іншими елементами правової системи та визначення її місця та ролі в механізмі захисту прав і свобод людини та громадянина (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1).

Статистичний метод дав можливість опрацювати кількісні показники, що об'єктивно відображають стан, динаміку і тенденції

використання конституційної скарги в зарубіжних країнах (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1).

Порівняльно-історичний метод спрямовувався на виявлення загальних та особливих закономірностей запровадження, функціонування та розвитку конституційної скарги в країнах Центральної Європи (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1,3.2).

Кожен із охарактеризованих методів використовується в органічному поєднанні з іншими, що дало змогу сформувати цілісну методологічну систему дослідження, яка в свою чергу обумовила всебічність, повноту та об'єктивність отриманих результатів.

Дисертантом проведений комплексний аналіз становлення і розвитку інституту конституційної скарги в Україні та особливостей становлення конституційної скарги в країнах Центральної Європи.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що поділяються на шість підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел та додатків.

У Розділі I дисертаційного дослідження *«Теоретико-правовий аналіз інституту конституційної скарги як засобу захисту прав і свобод від свавілля публічної влади (її дій, рішень, бездіяльності)»* присвячено увагу розгляду права на конституційну скаргу серед інших прав і свобод людини і громадянина в Україні, визначенню етапів розвитку інституту конституційної скарги в Україні та країнах Центральної Європи.

У Розділі II *«Конституційна скарга як засіб відновлення порушеного права людини та засіб забезпечення конституційного контролю прав людини»* досліджено конституційну скаргу як засіб відновлення порушеного права людини, а також як засіб забезпечення конституційного контролю прав людини Конституційним Судом України.

У Розділі III *«Практичні аспекти реалізації конституційної скарги як способу судового конституційного контролю»* розглянуто практику запровадження інституту конституційної скарги в Україні та державах Центральної Європи.

Дисертаційне дослідження Пулея В.І. має достатній фаховий рівень, виконана на актуальну тему та має істотне теоретичне та прикладне наукове обґрунтування висновків і пропозицій.

Дисертація виконана на належному теоретико-методологічному рівні та містить глибокий правовий аналіз, що стало можливим завдяки коректності наукової полеміки та вмілого підбору матеріалу. Автор науково обґрунтовує результати, що дозволяє вирішити важливі для юридичної науки завдання. Робота доповнює та уточнює низку положень теоретичного, правового та практичного характеру. Практичне значення цієї роботи не викликає сумнівів.

У роботі наголошено на особливій ефективності конституційної скарги як процесуального засобу захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні та запропоновано розглядати конституційну скаргу не просто як ще один механізм судового захисту, а як засіб впливу на якість чинного законодавства, нормування захисту прав особи в якому не залежить від того, в яких умовах воно (право) реалізується.

В дисертації проведено аналіз практики здійснення Конституційним Судом України розгляду конституційних скарг, поданих в останні роки за окремих умов, зокрема в умовах внутрішнього переміщення, в умовах адвокації, при забезпеченні виконання рішень за наслідками розгляду конституційних скарг, а також розглянуто ефективність конституційної скарги як національного засобу юридичного захисту в практиці Європейського суду з прав людини.

Дисертантом проаналізовано досвід окремих країн Центральної Європи щодо розгляду уповноваженими інстанціями конституційної скарги (Словаччина, Польща, Угорщина, Латвія, Чорногорія, Хорватія, Грузія) і встановлено, що деякі аспекти конституційно-правового регулювання конституційної скарги та права на неї саме Словацької Республіки Україна може запозичити. Зокрема мова йде про можливість подання скарги в електронній формі (в Україні така форма не передбачена). З огляду на це, в роботі сформовано пропозиція щодо запровадження в Україні електронної форми подання конституційної скарги в рамках діджиталізації ділового обороту шляхом внесення відповідних змін до конституційного законодавства, а саме до частини

першої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII.

Проте, робота не позбавлена окремих недоліків:

1. Керуючись з порівняльно-правовим методом та дослідницької мети наукової роботи, а також зі змісту, в повній мірі не вбачається, чи автором проведено групування, класифікацію та порівняльний аналіз основних відмінностей між механізмом захисту основних прав і свобод людини у США та континентальній Європі в контексті конституційної скарги. Хотілося б почути думку автора з цього приводу.

2. Автор зазначає, що для більш повного та ефективного правового захисту основних прав і свобод людини, запропоновано запровадити в Україні модель повної нормативної конституційної скарги. Дослідник позитивно оцінює таку модель, зокрема в Німеччині і пропонує запровадити її в Україні. Водночас вважаємо, що таке твердження є дискусійним та потребує більш детальної аргументації. На нашу думку, це потребує свого уточнення.

Зазначені зауваження носять рекомендаційний характер та не впливають на високий рівень наукової роботи, виконаної Валентином Івановичем.

Дисертаційна робота виконана вперше, є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, котрі передбачають вирішення низки теоретичних та практичних питань, пов'язаних з удосконаленням інституту конституційної скарги як форми звернення до органу конституційної юрисдикції та засобу захисту прав і свобод людини та громадянина.

Дисертація **Пулея Валентина Івановича** на тему: **«Інститут конституційної скарги в Україні та країнах Центральної Європи: порівняльно-правове дослідження»** та рівень наукової кваліфікації здобувача відповідають вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до

оформлення дисертації» №40 від 12.01.2017 р. (із змінами та доповненнями), а дисертант **Пулей Валентин Іванович** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Белов Дмитро
Миколайович**

Автор цифрового підпису Белов
Дмитро Миколайович
Дата: 2024.02.09 15:17:20 +02'00'

Рецензент:

професор кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
доктор юридичних наук, професор

Дмитро БЕЛОВ

Підпис проф. Д.М. Белова засвідчую:

Вчений секретар

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

к.т.н., доц.

Олена МЕЛЬНИК